

CATALANA

REVISTA

Any VI

Barcelona 31 d'Octubre de 1923

Núm. 153

DISCURS PRESIDENCIAL als Jochs Florals del Orfeó Gracienc

Senyors:

Lo parlament presidencial en aquestes festes de la poesia, es lo pòrtich davant del jardí, lo pròlech inicial del llibre, l'exercici preparatori abans del sacrament, l'allocució del cabdill abans de la batalla. Té per motiu justificar, preparar, enardir, posar en clar les coses, y axò en grau tan alt que si vénen temps depressius no es noble dexarse portar des d'aquest lloch per l'escepticisme y torbar a grat-cient los esperits assedegats de festa y poesia; sinó que, aleshores, ab molta més rahó convé retrobar les fonts de l'idealitat y oferir al poble ses aygues després de purificades. Potser semblarà a algú que nosaltres donèm una nota depriment, y no es cert; ens limitarem a senyalar un perill y tot seguit lo remey necessari y d'aplicació immediata. D'aquesta manera'ns proposèm cumplir la tasca que'ns ha estat encomanada, ben immerescudament, al escullirnos per a presidir aquesta festa.

Procuraré, en aquest parlament, aclarir un punt delicat y de la major transcendencia. S'està debatent encara, ab passió es a dir, sense aquella equanimitat qu'aconsella la justícia, lo plet etern entre joves y vells, suara plantejat a Catalunya ab motiu de les noves iniciatives preses per l'element jove. Nosaltres creyèm qu'aquest debat s'ha plantejat sense rahó. Aquella gloriosa generació literaria qu'afiança ab treball constant, ab propaganda exemplarment desinteressada y sincera y ab moltes produccions de valor absolutament definitiu, l'obra dels pares del Renaxement; aquella generació, mentres encara ostentava personalitats glorioses al ple de sa força, acatà massa bondadosament, com si fos un fet providencial, la nova corrent, per insegura y migrada que's revelés

al principi, y fins dexà que la engroxissen, barrejanthi ses aygues llotoses tots los reguerols d'envejosa protesta que sempre han serpejat entre la esponerosa vegetació renaxentista. Y al començar a actuar la nova generació reformadora, com un hereuet mal aconsellat, proclamà *urbi et orbe* que'l casal heretat, aquell fort casal que son pare y son avi havien axecat damunt d'un ermot, servintse de les despulles dels vells monuments y basantse en ells ab tot l'amor anyoradís qu'inspira'l sentiment patriòtic, no tenia cap condició, qu'era lleig y matusser; y per aquestes rahons resolgué destruhirlo y en son lloch alçarne un altre ab plans y materials emmanllevats. Repetim que no volèm parlar de joves y vells al retreure la invasió d'aquelles idees peregrines. No es aquest lo cas nostre y no serèm nosaltres los qui'ns dexarèm caure en lo parany tan habilment posat per aquells que axís plantejaren la qüestió per a que presuposés lo triomf *provisional* dels innovadors, provisional fins que aparegui la generació següent que per la matexa lley natural ha de derrotarlos.

Y jo pregunto, senyors: ¿l'art, la poesia, lo concepte etern de la bellesa, depèn de la successiva aparició al escenari de la vida d'aquestos hereuets ben ò mal aconsellats? ¿No ha d'existir una constant solidaritat entre totes les generacions, de manera que la una sia l'honrada continuadora de l'altra? Y encara més: ¿lo Renaxement català no té una norma invariable, un dogma sagrat, qu'es y ha d'esser sa pauta eterna, basat en lo respecte racional a la tradició perque sa obra no's perdi llastimosament en un xorch cosmopolitisme? Recomp'ta Virgili en son poema que Eneas ab los demás fugitius de Troya arribaren a una illa en la qual s'alçava un temple dedicat a Apol·ló. Aleshores demanaren a aquest déu un consell que'ls tragués de sa angustiosa situació, y'l déu los hi digué que fundessin una nova patria inspirantse en la patria antiga.

Aquesta es la norma invariable a la que no havien faltat may los escriptors, artistes y polítichs de la Catalunya nova; lo déu ja'ns havia parlat per boca del Aribau. Lo fet de desviar-se d'aquest camí no pot esser disfressat ab l'escusa del plet etern entre joves y vells; perque uns y altres hem de renovar lo jurament de conservar l'esperit tradicional de la terra, tenint en compte que tota obra estètica, política y social que colabori a la gran empresa ha d'estar animada per aquell esperit.

Ara bé: ¿Quina es la tradició que devèm cultivar los escriptors catalans? Ab aquesta pregunta plantegèm un problema delicat y complexe. La tradició restà interrompuda y podèm dir trencada en los segles de la nostra decadencia. Mentres França, Italia y Castella, empeses per la forta ventada del renaxement clàssich y per les idees imperialistes que dominaren en los segles xvi y xvii, anaren mólt enllà en lo conreu literari y tot perfeccionant llurs llengues respectives, produhiren obres immortals, Catalunya reclosa entre les parets de sa inferioritat política, vegé migrar dintre d'elles lo séu esquisit verger que abans de finir la primera d'aquelles centurries restà erm del tot. Havien de passsar altres dos segles per a que rebrotessin aquells tronchs centenaris y per a que'ls catalans pensessin en plantarhi altres arbres. La tradició catalana, donchs, s'ha renusada després de passada aquella decadencia, considerant com no passat per a la vida progressiva de la nostra literatura'l temps interminable en que restaren estroncades totes les fonts de la cultura catalana.

Axís ho entengueren los patriarques del Renaxement y d'una manera especial aquells que li donaren vida després d'haver saturat llur esperit en l'estudi de l'antiga literatura y de les velles modalitats de la llengua. Citèm al devant de tots, los noms venerables d'En Milà y Fontanals y del Aguiló, en la obra dels quals quedà plasmat definitivament lo nou verb català, fill ledesme y per ralla masculina dels bons clàssichs antichs y la expressió literaria depurada segons la faysó tradicional encarnada de nou en lo llenguatge vivent. Ells donaren les normes justes, sense cap protesta acceptades, de la llengua y de la literatura per a totes les regions catalanes; ells les realisaren en sa part essencial, esperant que sos continuadors, los Verdager, Blanch, Pons y Gallarza, Llorente, Querol, Picó, Oliver, Maragall y Costa y Llobera, per no citar més que alguns dels morts, les desenrotllessin y pulissin; y aquestos, gracies al geni poètic qu'en grau admirable impulsà sa tasca, arribaren a recrear del tot la fina expressió literaria de Catalunya al entorn de la llar flamejanta sempre dels Jochs Florals de Barcelona.

Podèm dirho ben alt: la llengua y la literatura catalanes, may, ni en los segles xiv y xv havien lograt la perfecció que brilla en la majoria de les produccions d'aquells autors.

Aquest resultat admirable fou degut precisament (per més

que sembli paradoxal) al fet de la decadència. Aquells homes genials que's proposaren crear una nova Catalunya, començaren, com hem dit, prescindint d'aquell llarch període negatiu y abastaren ab ses propies mans les flors oloroses dels primers temps, mentres que les altres literatures, de tradició no trencada, les havien rebudes en un mústich y inodor herbari. Així pogueren infiltrar en la prosa y en la poesia catalanes un suavíssim aroma de llengua casi virginal y ab singular potencia per a produhir un cicle d'obres perfectes tot seguit destacades sobre la platitut de les vulgaritats parasitàries, com si en mig segle volgués recobrar tot lo perdut durant los tres segles de decadència.

Y, torno a preguntar: Aquesta obra admirable de tres generacions literaries, sa vidència y genialitat que han dotat a Catalunya d'una llengua casi del tot restaurada y d'una forta literatura ¿mereix lo menyspreu dels poetes miniaturistes que donen la pauta a la nova generació, precisament la cridada a continuar la obra gloriosa? ¿Serà que la Providència ha resolt, pels nostres pecats, estroncar aquella deü abundosa de poesia, de patriotisme, de sana estètica y d'honrat respecte a la tradició, considerant finida l'obra renaxentista? Quan llegim que'ls novíssims apòstols de la crítica literaria acusen en bloc als grans escriptors de les primeres èpoques del Renaixement per defectes exclusius de la massa floralista que'ls enrondeva; quan reparèm que menyspreen la llengua catalana en formació per los poch barbarismes que li resten y ells pretenen extirpar ab un mal entès *similia-similibus* ò sia aplicanhi altra llei de barbarismes y no recorren a les fonts de la llengua; quan finalment nos fixèm en que molts escriptors nous conreen per snobisme y per tant ab insinceritat les formes literaries invertebrades y obscures y certes formes llingüístiques del tot insospitades per la gent catalana de tots los temps, aleshores pensèm en si realment ha sonat la hora darrera de la espiritualitat de Catalunya y si haurèm de veure ab los nostres ulls com los catalans, empesos per la més dolorosa de les desilusions, s'entreguen de nou al tracte antinatural d'una altra llengua.

Y com veyèu, senyors, ja no's tracta d'un plet entre joves y vells, sinó d'un greu problema d'estètica

E. MOLINÉ Y BRASÉS

MONTANYA AMUNT

POBLET DE MONTANYA

*Vora'l camí qu'atrau ab força estranya,
dessota'l mur de roques arrupit
s'arredossa, manyach y enfredolit.
Es el darrer poblet de la montanya.
es el primer grahó vers l'infinít.*

*Llindar d'un món ignot, tot maravelles,
per pendre alè s'hi atura'l caminant,
frisós perquè de lluny el van cridant
les cascates d'alegres cantarelles
que's senten, argentines, d'allí estant.*

*Empès per el desig, no sent recança
de dexà'l poble quiet, rònech y antich.
Mes, al tornar, rendintse de fatich,
sols d'ovirarlo ab més dalit avança
y li somriu de lluny com a un amich.*

*Beneyt sies, poblet de la montanya,
per lo que tens d'humil y acullidor,
per lo que dons de rústega abundor,
perque ets la fita que al desig no enganya,
d'hont surt, hont torna pura la ilusió.*

*Dòrm l'hivern, quan les flors totes són mortes,
encaputxat de gebre, neu y gel,
que prou el bes d'estiu fondrà'l teu vel,
y'ns obriràs de bat a bat les portes
dels bells camins que duen ran de cel.*

PETITA VALL FLORIDA

*Amunt y sempre amunt, sense fatiga,
sense qu'un mot se diga
que trenqui'l bleix, com qui compleix un vot,
seguíem pel camí que zigzagueja
del mur gegant de roca que negreja
arrapantse allí hont pot.*

De sobte, en un revol, trencant la via,
 una petita vall s'obria
 florida gentilment, tendra y frescal,
 com una noya alegre, enriallada,
 vora'l camí sentada,
 duhent tot plè de flors el devantal.

Salut, vall encantada,
 esmeragda d'algun joyell de fada
 despresa y engastada a mig camí,
 de flors de mil colors resplendent tota
 com si fos una gota
 qu'hagués caygut del arch de Sant Martí.

Hi jeyèm una estona
 y altra vegada amunt, que'ns esperona
 l'afany de les augustes altituts:
 petita vall florida,
 el teu recort, tot flayre y vida,
 ens seguirà en les nues solituts.

Y a desgrat del dalit, tots al dexarla
 ens giravem encara per mirarla
 vora'l camí, tendra, frescal,
 com una noya alegre y riallera...
 Adéu, y qu'una eterna primavera
 t'ompli sempre de flors el devantal.

LA FONT VORA'L CAMÍ

Amagada y dolça
 voreta'l camí,
 voltada de molsa,
 la font riu y flla son clar rajoli.
 De llunyanes terres,
 camí de les serres
 hi va fent sa via pobre pelegrí.

Du'l cor y la pensa
 d'ilusions curulls,
 la set el va a vèncer

y encara camina sens veure'ls esculls:
al lluny, com lluhernes,
brillen neus eternes:
la bellesa apaga sols la set dels ulls.

Axuta la gola,
quí almoyna li fes
d'una gota sola!
Ja la font ovira, ja hi corre, ja hi es,
ja'ls llavis li para,
la rialla clara
del raig de neu fosa s'apaga en un bes.

Y'l bes desaferra
la set que'l consum,
del cor de la terra
dihentli'l misteri tot frescó y perfum.
Y mentre's sacia,
dins séu se fa dia
com si, junt ab l'aygua hi anés entrant llum.

Fés ton romiatge,
dixós pelegri,
que ja tens guiatge
y força novella que't durà a bon fi:
tens la vida nova;
dixós el qui troba
la font amagada voreta'l camí.

BOYRES

Damunt dels cims tots amarats de sol,
dos flochs de boyra, per el vent empesos
s'estengueren, y van quedar sospesos
com dos aucells abans d'empendre'l vol.

Digué l'un: «Vull l'espai, vull el cel blau,
hont tot es llibertat, claror y amplada.»
Y digué l'altre: «Al fons del bosch, m'atrau
el misteri de l'herba vellutada.»

*L'un se llençà al espay, portat pel vent
que'l destrià suaument mentre's fonia,
mes la blavor del cel no empalidia,
ni'n dexà rastre en l'ayre transparent.*

*L'altre baxà esquinsantse per els pins,
y, aplanantse, féu l'herba tota humida.
Sos darrers vels fongueren selva endins,
y fins als cims pujà un perfum de vida.*

AL CIM

*Ja som adalt del cim. Al arribarhi,
l'espai se'ns ha axamplat immensament.
Com romèus al entrar al santuari,
som torbats d'emoció y reculliment.*

*Benhaurada quietut! Santa nuesa
dels cims hont sols la neu hi pot posar,
hont la gracia de Deu devalla encesa
com assobre de l'ara d'un altar.*

*Y en el darrer grahó de les escales
qu'hem pujades ab tanta fè y anhel,
es l'ànima un aucell que frisa d'ales
sentintse presoner tan prop del cel.*

*Agemolits, sentim una alenada
de quelcom sobrehumà en nostre esperit,
y lentament prenèm la devallada
ab la serena força del ungit.*

*Que, de l'hora passada ran d'estrelles,
com reliquia sagrada n'hem servat
en la pensa un dalit de maravelles,
en l'ànima un glatir d'eternitat.*

ROSER MATHEU DE GALLARDO

UN ENTERRO AL MOYANÈS

IMPRESSIÓ FOLKLÒRICA

Estiuejant en un poble de l'alta montanya, vaig conèixer un rich hisendat, una persona simpàtica y ilustrada de debò. Aquest, en sapiguer la meua afició a la pintura, me va convidar a passar uns dies al màs, hont, ensemps que vaig gaudir d'una bella companyia, vaig aprofitar el temps fent uns croquis d'uns paysatges, tots ells curulls de poesia y de colorit.

L'esmentat màs, era un casal antich, pintat de blanch. En la façana, s'obrien finestres gòtiques. A la banda de ponent, la galeria de voltes, que may manca en les construccions d'aquella mena, y, en la de migjorn, hi havia la capelleta particular, hont hi havia enterrats una seguida de generacions que duyen el nom de la casa.

Al cap d'uns quants dies qu'havia tornat al meu poble, y quan me disposava a tornar a ciutat, finides les meves vacances, vaig rebre una carta molt sentida notificantme la mort de la mare del propietari del màs, y convidantme al enterro. Com que no podia excusarme, després dels bons dies qu'havia passat en la seva companyia, no vaig tenir més remey que anar a casa'l tartaner que feya la ordinació del Plà de Bages y encomanarli un seyent en la tartana que sortia a la matinalada, donchs el màs se trobava pel camí y arran de la carretera.

Després d'un parell d'hores de camí, la tartana's va aturar davant de la casa, en el moment en que l'enterro sortia y s'encaminava a la capelleta que hi havia al costat. D'un salt vaig baxar, y'm vàreig afegir a la *corrua d'amichs*. L'enterro era molt concorregut. Després dels capellans, — entre'ls que hi figuraven quatre rectors, — seguia'l mort dut pels masovers de la casa. Al seu darrera, el dol, la parentela, les connexences, y una gran multitud de vehins dels pobles de la rodalia.

Axis que l'enterro va arribar a l'Ermita, s van fer els funerals de còs present. La concurrencia omplia la Capelleta de gom a gom. Van estar dues hores entre'l funeral y unes absoltes que may finien. Vaig sortir del Temple mig *atuhit* del ayre viciat y de la xafagor. S'esqueya ser un jorn d'Agost, y la masia restava en el fons d'una vall molt enclotada.

Era prop de migdia, quan, després de dexar el mort en

una tomba de la Capelleta, tornavem a la casa a dinar, com es costum a pagès: quan s'enterra un mort fòra de la vila, se convida l'acompanyament a un àpat, qu'es un obsequi de la família agraïda, y una paga del sacrifici de la gent que viu lluny.

La concurrència pujà una escala molt espayosa. Al cap d'amunt, va trobar un menjador, qu'era una estada molt gran, ab quatre balcons que donaven al camp. Al fons, hi havia la llar ab l'escon, y per les parets, un escampall de retrats y quadros representant escenes de la Biblia.

A la entrada, hi havia un masover vestit de negre ab un cantí a la mà, y una tobollola a l'altra, que convidava a la gent a rentarse les mans abans d'asseure's a taula, en un extrem de la qual s'assegué'l cap de família de la morta, y, a cada banda d'ell, la parentela, en ordre dels més propers als més llunyans. Una cadena d'ànimes, va voltar una gran taula ab les estovalles de cànem, al damunt de les quals hi reposaven uns plats de terrissa vermella posats cap per avall y damunt d'ells el tobolló, fermat ab els coberts entrecreuats.

Segons costum en aquests dies, se van menjar les viandes en les que no hi havia cap bestia de ploma; cap pollastre, colomins y oca. En cambi, els convidats van saborejar uns plats ben guisats d'estofat de xay, de badella a la doba y de conill a la brasa.

Fòra del dol, se pot dir que's va menjar de valent. Donava gust veure com la gent s'abocava al damunt dels plats d'una faysó que semblava que no haguessin dinat en un any. Menjaven aquells plats de *tay* ab posat de satisfacció, ab els ulls fixos en les viandes, y posant tots els sentits. Al final del àpat, eren abundoses les cares congestionades y vermelles, que's llepaven els dits y dexaven els plats més nets que'ls qu'escuren els goços. Els òssos rosegats foren llençats sota la taula, y'ls tobollons anaven per terra plens de llanties de salsa y de vi.

Finit el dinar, se va repartir entre'ls concorrens uns panets rodons, perqu'es costum entre'ls assistents a n'aquestes classes de cerimonies menjàrsel a casa seva, en família, abans d'anarsen a dormir, mentres se passa una part de Rosari en sufragi de l'ànima del difunt.

Acabà'l dinar cantant les absoltes. Quan s'havien retirat

els plats de taula, els masovers de la casa van tancar els ventallons dels balcons, dexant el menjador a les fosques, al mateix temps que's repartien candeles enceses entre'ls concorrents. Aquests se van posar drets al voltant de la taula. El senyor Rector va començar fent un càntich que fou contestat per tots els presents. Fou un moment solemni i plè d'emoció. La estada estava enllumenada tristament ab la llum de les candeles, y'ls rostres de la gent esgroguehits per aquella llum esmortuhida tenien el posat de morents. Al ambient trist de la estada, s'hi afegia'l chor dels càntichs funeraris de les absoltes, entre'ls que se hi barrejaven els xiscles, plors y gemechs de la familia del mort, emocionada.

Parlo ab franquesa. Aquell quadro'm va enternir. Malgrat axò, may m'ha sabut greu haverhi assistit. D'ell, tota la vida m'he enrecordat, y'l conservo en la meua pensa com si hagués acabat de passar ara mateix.

EMERENCIÀ ROIG RAVENTÓS

Moyà.

L'ALBAT

I

*Està de dol el carrer
y's commouen les vehines:
ahir morta l'Infant
de N'Abdon del Serral d'Inca.
Dins una ona de perfum
se coll-tombà com un lliri,
a n'al primer refilet
ja trencà sa melodia.*

*La cambra hont jeu l'infantó
un jardí vos semblaria.
L'embelleixen flocaters,
begonies blanques florides,
y branquim de geremt,
y aufabegueres garrides,
que ahí'encensaven el llit
d'agost de Santa Maria.*

*Els aucells pel finestró
li refilen harmonies...
oh! pel finestró ombretjat
d'un parral de melvasia
qui clapetja raigs de sol
damunt l'infant qui somnia,
vestidet de Bon Jesús,
sandalties de sedalina,
la corona al capet ros,
y'ls llavis a mig somriure!
Talment, si pogués morir,
un angelet moriria!*

*Tot lo dia es processó
de madones y fadrines,
tot lo dia es processó
absorta de nins y nines.
—No plorèu, ay! bon Abdon,
no plorèu, Na Margalida!*

L'ARTÍFEX, PER JOAN ROS Y SABATÉ

(Continuació)

Heusaquí un altre compromís.

—Els escalfaré ab el llum de soldar perquè no'm facin craspa,—va dirse ell mateix.—Els tremparé ab oli d'oliva, qu'hagi perdut la fredor, y després els revindrè ab sorra ben calenta. Així, voltant, voltant, de mica en mica, se'm revindràn per un igual.—

Tot va volguersho preparar ell tot sol, perquè es allò que deya, no fiantse dels aprenents:

—Aquests xicots són molt joves y tenen massa'l cap al jòch.—

Primer l'un, després l'altre, els anà escalfant, poch a poquet, ab molt seny.

Quan els tingué d'un color de cirera ben pujat ¡zas!, els entrà ben a plom y de sobte, dintre del pot d'oli que tenia aposta.

Quedaren blanchs, d'una blancor grisenca, esblaymada. Parant ment ab lo que feya, els estacà al cargol sense estrènyer gayre. Y altre cop, ab la tela d'esmeril de grà impalpable'ls hi anà tornant el brill d'abans.

¡Oh, còm patia en aquells moments En Joseph! Un colp que rebessin podia ab la senzillesa més gran del món escrostonàrloshi. ¡Deu nos en quart que li haguessin caygut, haurien quedat fets a bocins, trempats forts, a tot tremp, com eren!

Enfebrosit, neguitós, impassible, anà a posarlos damunt de la sorra, quals grans s'esberlaven de tan rohents qu'eren, però, sense arribar a envermellir.

Y ¡au!, tómbals d'ací, gíral's d'allà, s'anaren colorint, colorint. «Ja's revenen, ja,» pensava ell, veyent el color torrat qu'anava pujant, pujant, per un igual... estenentse per tots ells...

—Ja estan a la vora de bé,—se deya, mentres anà escampantse per tot, per dintre y per fòra, un color de palla bonich... llampant... semblaven d'or.—Ja estan, ja,—digué ell, curull de satisfacció.—Dexamels treure, que no se'm posessin a n'el blau y'm quedessin tous.—

Va trèurels. Els dexà refredar lluny de corrents d'ayre, al davant seu. Se'ls mirava... se'ls mirava ab una mena d'afecte!.

Quan van ser ben frets, ab un grapat de draps ben fins, amarats d'oli nèt, els anà fregant, fregant, suaument y ben de pressa, com si'ls brunyís.

—Que són macos!—pensava.—Qu'estan bé!—va dir-se comprovant la galga altra vegada.—Exactes, exactes!—repetia ab certa alegria infantívola. Y vinga miràrsels per tots cantons.

Els companys de treball que durant els dies que va estar fentlos s'havien interessat y tot, van aproparshi a miràrsels. Els aprenents també.

—Us han quedat molt bé, Joseph, molt bé!—li deyen ab germanívola admiració de bona companyonia, sense màcula d'enveja, mentres ell se'ls anava passant d'una mà a l'altra entre un manyoch de caps blanquíssims. Còm els amorosia!

«Us estimo, us estimo!» semblava dir el séu esguart fixat en tan hermós obratge.

—Dexèumels veure, si us plau, Joseph,—digué l'aprenent més petit, el *Negre* que li deyen tots els del taller, bo y entafurantse per entre les cames dels fadrins, que feyen rotllo al entorn d'En Joseph.—Manoy, ¡que són remacos, que bonichs! —va exclamar, obrint una bocassa com un calaix y uns ulls com unes taronges.

—A veure quan ho faràs tu, axò!—féu, rihent, un dels fadrins.

—Vaig a portàlsho al despaig,—va dir a aquella colla d'amichs. (A n'En Joseph tots n'hi eren d'amichs.)

—Molt bé, Joseph, molt bé. Són l'hèroe per aquestes feynes. Y que per molts anys, eh?—feren casi a chor fadrins y aprenents cooparticipant, cofoys, de l'alegria que invadia a n'el jove ajustador que ja era cap al despaig.

—Recoy d'home!—féu un dels més novells treballadors de la casa.—Us juro que may havia vist una cosa axí. ¡Quín treball, recoy!—

—Té molta paciència,—deya un altre.

—Fa molts anys que'l conech,—interrompé un home ja edat qu'encara defensava com podia'l séu jornalet al peu del cargol, fent feynes lleugeres, —y sempre l'he vist igual. Ja d'aprenent era molt prim-mirat en tot.

—Y qu'es llarch geh? molt llarch es per a treballar. No se pas com se treu la feyna dels dits,—digué un altre.

—Donchs, encara es molt més bò,—afegí seriosament un qu'havia estat d'aprenent ab ell.—Jo'l conech de sobres.—

* * *

El despaig era ajustat. Apretant el pulsador del timbre, En Joseph preguntà si's podia entrar.

—Entrèu, Joseph, entrèu,—féu una veu de dins estant.

—Venia a portarli's pinyons. Si es servit,—digué presentant a n'el senyor Angel y al Enrich aquell joyell que a manca del estoig de vellutò seda ab què tenia d'ésser presentat, ho era entre aquella humil tofa de desperdici: borra y filagarces de cotó.

—Ah! Ja estan?—preguntà'l patró, admirantse, a n'el primer cop d'ull qu'hi donà, de la bellesa d'aquell treball que sols podia esser fet per un artistàs.

—Sí, senyor,—contestà ab humilitat, mes sense afebliment ni adulació, l'obrer.

Estava mólt emocionat, tot groch; el cor li batejava desacompassadament, ab violencia uns cops, lentament, lentament, àdhuc a semblarli que's deturés altres. Tenia consciencia del valor de son treball y sentia un goig tan inefable, tan gran, que'l cor se li esponjava, saborejant com un agre-dolç de temensa y alegría com may havia experimentat. Però alhora esdevenia temoreny y sobressaltat, ab tot y haver sobtadament procurat contenir-se y serenarse.

Per uns moments regnà un silenci profon entre aquells tres homes.

La reduhida estança que'ls rodejava semblava'l magestuós temple del *Treball*, sota qual ampla volta semblava estessin oficiant sagradament tres sacerdots ungits de divinals virtuts, hont sols hi arribava una fressa suau, com la remor d'abelles zumzejant pel rusch: era'l somort pataquejar de les corretges, el dringar del martell damunt l'enclusa, el rondineig dels torns, el de les màquines d'amontassar y llimadores, ab son monòton anar amunt y avall, el grinyoleig de les broques que, voltant a grans velocitats, anaven obrint forats damunt de massots de ferro. Era'l xerriquejar de les llimes qu'anaven enllestint altres feynes, germanes d'aquella maravella que'l senyor Angel y l'Enrich, bocabadats y sorpresos, es passaven del un al altre, admirantse de lo que fóra capaç de fer aquell bon home que els mirava atentament, creyent hi trobarien qualche defecte encara.

—Gracies, Joseph, gracies. Us estich agraïdíssim, —féu casi sanglotant de commogut y impressionat qu'estava'l senyor Angel. L'Enrich va estrènyerli les mans, immutat també. Ell no s'hauria vist ab cor de ferho allò.

—Seyèu, Joseph, —va dirli'l patró, indicantli una cadira mólt luxosa del costat séu, a la que l'ajustador no gosava sèurehi anant brut de treballar.

—Ara, —digué al encarregat, —telefonèu al senyor Clerch que vingui desseguida. Que l'espero; que cuyti, si pot ser. —

Complert l'encàrrech, aquell no trigà gayre a entrar al despaig, tot il·luminat de bell cop.

Era un home alt y prim. Oscil·laria entre'ls cinquanta cinch als sexant anys; rostre juvenívol, completament rasurat de poch, nas recte y esprimatxat, damunt del que hi duya calats els lentes d'una claretat com un trosset de cel serè, a través dels que hi belluguejaven ab vivacitat extraordinaria'ls séus ulls diminuts y blavenchs, reveladors d'una energia immensa.

Ab el capell a la mà, el senyor Clerch va donar ab veu clara, amable y plena, tota correcció, un «bones tardes, senyors» que mostrava prou bé la sòlida cultura de qu'estava dotat aquell home, que al primer cop de vèurel ja atreya simpàticament.

Al entrar ell, tots se posaren drets.

Després d'encaxar ab el senyor Angel, aquest li presentà'ls pinyons, dihentli:

—L'he enviat a cercar per a veure si es axò lo que volia'l senyor Clerch?—

En Joseph, al ensemps, li féu entrega del de mostra junt ab les galgues que s'havia fet.

El front del senyor Clerch semblà aclarirse ab tota la seva grandaria. Y treyentse de la butxaca un estoig d'eynes de precisió, començà a examinarlos escrupulosament, comprobant les galgues pel cantell y pel plà ab el pinyó qu'havia dut ell y'ls que se li acabaven d'entregar. Quan ja semblava haver acabat la minuciosa inspecció, féu un gest com si's repensés ò bé s'oblidés de quelcom d'importancia, repassant ab un mirar de fura espavilada'l mandrinat y l'antalla.

Els altres tres restaven muts, estàtics, retenint l'alè.

Què diria? Què pensava? No'ls trobaria prou bé encara?

(Continuarà)

DELS LLIBRES NOUS

LA TRAGEDIA DE CA'L PERE LLARCH, novela per Eduart Girbal Jaume

UN FRARE VELLET

Un temporalàs, lo que se'n diu un temporalàs d'aygua, pels volts de Santa Maria d'Agost ò per aquella diada matexa, es cosa, aquí, a La Serra, consuetudinaria y tan segura com el fajol a Olot.

Era, donchs, per aytals dies, un jorn a primera tarda que, venint del indret de Cohaner, un frare benedictí, un fraret xaruch y encorvadet, blexant, amarat de suhor, mal resguardat del sol sota un paraygües y traginant a braç un sach de mà, pujava la costanella de Galligans y de cà'l Pere Llarch.

El sol picava tan fort que feya botllofes a la pell y les cigales zigalusejaven tan desaforadament que cuydaven axordar. Pel ras del firmament, d'un blau metàlich que feria la vista, corrien uns gromolls blanchs, grassos, esponjosos, brillants. Les xinxarrelles cantaven, els sabaters exien y caminaven a flor de terra y les aranyes se passejaven pel plà de les codines de les lleres... ¡Aygua segura!

El fraret va aturarse una estona a reprendre l'alè... L'ayre bullia.

Va mirar endalt y al entorn, parà l'orella, consultà'l rellotge que duya sota l'hàbit, y, entre dents, va repetir la dita:

—*Cel a roquetes, aygua a bassetes...*—

Y convençut, per les senyals observades, de que no podria arribar al terme de sa caminada sense que la tempestat l'atrapés, va modificar l'horari de viatge que duya fet de pensament. No li quedava temps per a arribar a Oratjol. No les trigaria pas dues hores, a descarregar. ¡Ho conexia prou!

En direcció nort-oest, cap al indret de darrera de Solsona, vers el Coll del Boix, se formava y espesseia, monstruosa y immòvil, l'amparadora; una nuvolada parda y terrosa, llisa y compacta com una cortina. D'entre'l migjorn y ponent, de la banda dels plans de Lleyda y del Urgell, se veyen avençar, — cada cop més inflats, grassos y voluminosos, — aquells núvols blanchs, aquelles castelleres lluminoses que'l vent empenyia cap al nort... Quan les castelleres topossin y's fusionessin ab l'amparadora, sorgiria un llampech, — fulgent, extèns y brevíssim — del sí de l'amençanta cortina; el seu vel de tenebra

s'estriparia com un sach; y, aygua ò calabruix, el cel s'escolaria tot d'un plegat sobre la terra, y'l temporal, ab una velocitat y furia aterradores, pendria la direcció de ponent a llevant.

El monjo va volguer forçar la passa, mes el sach de mà pesava com un ase mort, y ell ja no podia ni ab el pes del sach ni ab el dels seus anys.

Aquest fraret, lector, no era altre que'l monjo convalescent que'ls Pere Llarchs havien conegut a Montserrat quan feyen el viatge de nuvis; no era altre qu'aquell benedictí afable y conciliador qu'havía posat terme a les discussions entre la Rosa y la Custòdia per si uns caps de montanya qu'havien ovirat entre les boyres podien ò no podien ser les serres que circunden el Plà del Miracle, en el qual, la sogra, capitossada com ella sola, s'havía entoçudit en descobrirhi'l *roch de la Mare de Deu*... ¿Te'n recordes?...

Venia de Cohaner y allà, al acomiadar-se dels parents y anomenar als Pere Llarchs per a informar-se de si la trobaria al pàs, li havien advertit que la tal casa no tenia gayre bona anomenada... Era un cau d'avaricia; eren uns escanya-pobres; de la dignitat no'n feyen gayre estima; la jova havia donat molt que dir, y se'n contaven de crespes; se'n temia qualsevol feta... ¡En fi! Tantes coses li digueren y tan escruxidores, que gayrebé ja havia desistit de son propòsit d'aprofitar l'ocasió per a complir la mitja-promesa de visita qu'havía fet als nuvis. ¡Lo millor seria passar de llarch!...

Mes,—l'home proposa y Deu disposa,—la tempestat s'atansava ab tal evidència, les seves cames flaquejaven a tal extrém, que no podia triar. A la primera casa que trobés, s'aturaria y demanaria aculliment...

Y la primera casa que va trobar, va ser, cabalment, cá'l Pere Llarch.

El fraret que, desconegut y tot, hauria trobat en aquella casa l'acullida, sollicitut y reverencia ab que la gent de La Serra,—hospitalera de natural,—reb y atén sempre a tota persona d'hàbit, fou, al resultar una conexença,—un amich com qui diu,—rebut ab tota honor y alegria.

El benedictí, el Pare Casabosca,—car aixís se féu anomenar,—no s'havía pas errat en son pronòstich del temps. A l'hora escassa d'haver arribat, el temporal s'escabellava per defòra, y a cá'l Pere Llarch, encesos els ciris del monument

davant d'una Mare de Deu del Roser de talla que hi havia en una pastera del mur del menjador, tothom s'havia aplegat al entorn de la llar, com al cor del hivern; y, mentres els trons, encadenantse'ls uns ab els altres, retrunyien pels fondals y'ls llamps solcaven l'espai fent unes zigzagues esferehidores, com si'l cel s'esquerdés y al través de les esquerdes se veyés fulgurar el foc de la fi del món, el religiós y'ls de la casa resaven el rosari estemordits y feyen les pregueres de consuetut en aquestes situacions.

Després, més tart, passat el fort del temperi y quan l'aygua seguía devallant del cel ja més pausada y clara, va resultar que s'era fet de nits y ningú va moures del voltant del foc, embadalits ab la conversa del monjo.

Era vellet, molt vellet; passava dels setanta y havia voltat mig món. Als catorze anys ja començà a fer vida monacal. Exit de Montserrat, — «la casa payral», que deya, — havia recorregut tota la Espanya, havia estat a Amèrica, y d'Amèrica havia passat a les Filipines. Allí havia emmalaltit greument y va estar a punt de dexarhi'ls òssos... Per fi, va poguer tornar... Se n'havia anat qu'era com qui diu un nin, y tornava vell y extranger en la propia patria... De vicissituds de tota mena, ¡demanèu!... De totes les terres y de totes les mars, malgrat els anys transcorreguts, ne donava rahó; de tota mena d'homes y tota lley de besties ne sabia les costums y'l viure. Y tot ho explicava senzillament, afablement, conformadament... El seu cor, amarat de bondat, tot ho amorosia y tot ho presentava justificat y soportable... Ara, després d'una llarga temporada de referse a Montserrat, — «la casa payral», repetia, — se n'anava destinat al Santuari d'El Pueyo, prop de Barbastre, al Aragó. Ja havia gandulejat prou temps, deya. Encara, vell y tot, podia fer alguna cosa agradable a Deu, y en aquesta vall de llàgrimes hi hà, totavia, tant per fer!... Y al anarsen de Catalunya, ahont ja — ¡alabat sia'l Senyor! — no esperançava tornar, s'acomiadava de ses amistats supervivents... Tenia una germana casada y enviudada a Manresa y uns cosins prims a Cohaner y venia de donàrlosi l'adeu, l'a reveure fins a l'altra vida... Y, — ja que hi era tan aprop, — havia volgut anar a fer una visita a la Mare de Deu del Miracle, l'Infanta, la Nina de la Cirosa, qu'ell no havia vista may, car no fa gayres anys que l'Orde s'hi es establerta... Y volia arribar a Balaguer a complir pies comandes, rebudes en terres

llunyes, d'uns urgellesos emigrats, devots del gloriós Sant Cristó... Y després...

Després, ¡Deu Nostre Senyor disposaríal

Axís com l'aguller de seda s'enfila a l'agulla y la segueix, punt per punt, sens esforç ni resistència, la paraula captivadora, tota suavitat y confiança, del frare, — màgich imà que la atreya, conjur miraculós que la feya oblidar de tot mentres l'ohía, — se n'havía emmenat darrera séu l'ànima de la Custodia.

¡Quín home! Els séus cabells tenien les albures y la lluhissor de les neus eternes; la seva colrada pell, la brunor de les fustes dels tròpichs; els séus ulls blaus, la transparència y les pregoneses de tots els cels y de totes les mars...

No s'hauria cansat may d'escoltarlo...

Y, al anarsen al llit, mentres una nova ramalada del temporal commovia cels y terra, el recort d'aquell vianant xaruch feya companyia a la Custodia en la esglayadora soletat de sa cambra.

¡Sí, aquell home era un sant!... Tan sols passant pel món com hi havia passat ell y judicant les coses terrenes com ell les judicava, pagava'l tret d'atravessar la rompuda de la vida... Ell duya adintre séu, arrelat al fons del cor, ab la fè y la esperança absolutes, la conformitat y l'agaliu de tota pena...

¡Ah, si aquell home la volgués consolar!... ¡Ah, si tan solzament volgués escoltàrsela!...

Y, mentres la borrasca recruava pel defòra, la Custodia, al amagarse de la fortuna atmosfèrica enfonsant el cap endins del llit matrimonial, s'internava y s'entregava més y més a la tempesta de son cor, al temporal desfet que futejava la seva ànima...

Allavores, — ¡vés a saber per què! — li va acudir l'idea de confessarse... ¡Sí! Una confessió ab aquell sant, si altra cosa nó, li havia de resultar consoladora y reconfortant... Feia mólt de temps que no s'havía acostat al reclinadori de la Penitència... No més, per a casarse, havia fet una confessió formularia, de rutina... Confessió de boca, sense dolor de cor, propòsit d'esmena, ni satisfacció de la obra... Després... ¡no hi havia tornat més!

Y sentia—ho sentia ara de sobte, imperiosament y ab urgència,—quelcom a dins que li feya nosa; un last que havia d'expelir; una càrrega de la qual calia alliberarsen; un enfarfech qu'era precis exonerar...

NOTES D'ARXIU

SANT FELIU DE GUÍXOLS

Recopilació de varies notícies que's trobaràn en varis Llibres de Parroquia ab més extensió en los llochs que's citen aquí.

Llibre d'Obits del Any 1558 fins a 1635

Primera pàgina, se nota lo que pesaven los ciris Pasqual, altre Ciri que pesava un quintar, y Ciris de Nostra Senyora de la Candelera, y pligas de fil.

Pàgina segona, alguns usos sobre los enterros dels Capellans. Misses de Animes, que al Sr. ò son Vicari se'ls donia doble. Una festa lo dia de N. Sra. de la O.

Pàgina tercera. Varis drets sobre Nupcies, bateigs.

Pàgina quarta, como se han de sacar las reliquias del Altar Mayor, de los Ornamentos y procesiones.

Pàgina quinta: dias en que acostumbran comulgar los que no son de Misa.

Pàgina sèptima: modo de cobrar los enterros, y altres drets parroquials.

Pàgina 11 y 12. Algunes ceremonies particulars de esta Santa Casa.

Pag. XXXVIII. Aniversari per lo Rey D. Carlos, y Enterro de un Capellà.

Pag. XXXII. hi hà un enterro de Catarina Cabañas que porta algunes particularitats.

Pag. XI. j hi hà una nota de un Monjo.

Pag. XII professó de N. Sra. de Agost.

Pag. XIj nota sobre una Missa de benedicció en S. Telm.

Pag. Xlv. Professó de N. Senyora de Agost.

Pag. CVIII. Es digne de ser llegit lo enterro de Garrell y Garrella.

Pag. CIX. Professó del Roser, en que declara que al P. Abad se le ha de dar doble y en su ausencia al P. Prior o a quien fuere Presidente, y que se les ha de pagar si están enfermos.

Pag. CXi. Entierro del P. Abad Gutierres es digno de leerse.

Pag. CXII. Miris la visita del Bisbe y cas que passà.

Pag. C. XV. y CXVI. Missa a S. Telm, y Missa de S. Aloy, despido del Capellà Major y elecció de Abat.

Pag. CXVII. Campana. y Pag. CXVIII Benedició de la campana, y pujarla al Campanar.

Pag. CXXVIII. Entierro de uno de las Arolas y les Absoltes que se digueren per lo camí.

Pag. 177. Enterro de un Capità de Infanteria, ab Nota.

Llibre de Obits de 1594 a 1620

Los primers fulls porten la tarifa de lo que se ha de cobrar per Enterros, Honres y altres drets Parroquials.

Pag. 86. Honras del Rey Felipe 2.º

Pag. 154. Muerte del P. Abad Arevalo Jedeño. mírese, en que se habla entre otras cosas de la lámpara de S. Benito y su retablo.

Llibre de Obits de 1621 a 1679. No hi hà cosa particular.

Llibre de Obits de 1675 a 1707

En lo full antes del títul del Llibre.

Pag. 89. 2 pag. Enterro del Sr. Bover Rector de la Vall de Aro.

Pag. 133. pag. 2. noticies de tres penjats.

Pag. 135. Noticia dels Enterros de Casa Barraquer que se enterran en S. Cristina.

Des de la pag. 207 fins acabat lo llibre, se troba lo arancel del dret, varis formularis dels despachos de esta Parra. y Enterros dels Monjos y capellans, quan mor un foraster y vol ser enterrat en son lloch, item sobre la sepultura de casa Domenech, y lo que se pagava per los Ornaments Sacerdotals a la Sagristia quant se donavan per un Capellà Dift.

item Llicencia del Vicari Gl. per poder dir lo P. Prior Missa en un Vaxell y perque mentres se fabricava lo Vaxell se pogues dir Missa y alora particularitats.

Llibre de Obits de 1708 a 1748

Pag. 13. Un entredit.

Pag. 40. Enterro u Honras de la Sra. Reyna de España.

Pag. 125. Enterro de un Monjo de Sopetron fill de aquesta Vila que morí en sa Casa.

En la última Pagina se troben algunes curiositats.

Llibre de Obits de 1749 a 1785

Pag. 171. Enterro de una Masovera de S. Benet.

Pag. 174. Enterro de un S. Amans, altre en la pag. 195.

Llibre de Obits de 1785 a 1809

Pag. 206. Honres ò Aniversari per lo Papa.

Llibre de Obits de 1659 a 1664

Al principi porta comtes del Cura ab lo Majordom, y enseguida algunes coses per la Sacristia que feu lo Sr. Abad de aquell temps.

Llibre de Desposoris des de 1596 a 1700

En la pag. 33 y següents se troben varies partides en llatí.

En la pag. 47. lo Rt. Joan Vicens Curat que fa de testimoni en un Casament regoneix al Sr. Abat per Rector de esta Vila de S. Feliu de Guíxols.

Pag. 199. se troben algunes noticies.

Llibre de Desposoris des de 1701 a 1743

Pag. 70. hi ha nota.

Al últim porta algunes Cedges.

Llibre de Desposoris de 1790 a 1814

Pag. 121. hi ha uns casats ab Procura.

Llibre de Baptismes de 1522 a 1584

En aquest Llibre hi havia una nota solta del P. Anselmo Torres que deya:

Portaren en Professó lo cap de S. Feliu des de Gerona a esta de S. Feliu de Guíxols als 21 de Abril de 1526.

En les ultimes planes de dit Llibre hi ha algunes Notes sobre los Frares Agustins.

Llibre de Baptismes de 1644 a 1675

Pag. 1. fórmula per a despatxar Cartes Missives.

Pag. 212. se troben algunes partides en llatí.

Llibre de Baptismes de 1692 a 1726

Miris la segona pàgina del fol 81.

Pag. 170. Reconciliació y Baptisme *sub conditione* de un heretge.

Pag. 211 y 212. se troben dos notes que deuen llegirse.

Pag. 241. Benedicció de un Vaxell.

Pag. 329. Benedicció de la Capella de S. Telm.

Llibre de Baptismes de 1784 a 1789

Pag. 324. Benedicció de la Campana mitjana.

Llibre de Baptismes de 1789 a 1795

Pag. 84. Campana y fonaments de la nova Iglesia.

Pag. 88. Benedicció del Cementiri.

Per la copia conforme

I. MELÉ

Del meu arxiu.—Tossa, Juny 1923.

Llibres

En Girbal Jaume ha publicat un altre volum de la sèrie «L'agre de la terra» que titula «La tragedia de cà'l Pere Llarch». Es un llibre de més de quatre-centes planes que l'autor califica d'*ayguafort*. Y en una nota preliminar diu: *ja't pots ben amanir, lector, car no voldria sobtarte ab les crueses que'ns esperen... Ja vaig ferte gustar la mel de romant... Ara ve l'aspror rohenta de les olives verdes.*

L'avís resulta ben justificat pel text que segueix, y en aquest punt s'ha d'alabar la llealtat del autor que no vol que'l lector se doni per enganyat. Però, si havia de fer aquella advertència, ¿per què escrivia l'obra? O, en tot cas, ¿perquè no deya en l'avís per quí l'havia escrita?

Perque la veritat es qu'aquest llibre d'En Girbal Jaume no es per llegir-lo tothom. Ni es per anar en mans d'una noya, ni de cap persona que sàpiga ò puga prescindir del argument per estimar tan sols les qualitats literàries de l'obra. Les coses que hi passen seràn tan reals com se vulga, fins creyèm que moltes són arrancades del natural, però són monstruoses, y, acumulades l'una darrera l'altra, sense un moment de repòs, fadiguen l'esperit més fort y revolten els sentiments més delicats. Tanta es la cruesa, tanta la fastigositat dels personatges, que podria creures que l'únich propòsit del autor ha sigut el fer repugnant

la vida rural, en oposició al idealisme dels ruralistes.

Per tot axò, sembla que fem una condemna absoluta d'aquest llibre. No es així. Si no pot anar en mans de tothom (com molts altres llibres superiors, com molts clàssichs,) té prou mèrits perquè's qui poden llegir-lo l'estimin y'l conservin, tan tancat com vulguin, en bon lloch de la seva llibreria. Lo llenguatge rich y fluent, la expressió justa, la pinzellada segura, la conducció lògica dels fets que s'hi succehexen, lo relleu que tenen les figures a voltes fins excessiu, la força suggestiva de les descripcions, tot axò y altres qualitats encara, fan d'En Girbal Jaume un escriptor de primera fila y del seu nou llibre una obra meritíssima en el concepte literari. Es clar que'ns estimariem més qu'aquesta novela pogués ser llegida per la generalitat dels aficionats a aquesta mena de produccions. Es clar qu'axò'l faria estimar d'un major nombre de lectors. Però, ¿què hi farèm si es així, si'l malehit argument es el primer enemich de l'obra? Si haguessim de darne'l parer a un amich discret, li diriem: «Que no la vegi la teva filla, però llegèixla y guàrdala.»

Per dar als nostres lectors una mostra del vigor y justesa d'aquella prosa, hem triat, y va en altre lloch d'aquest número, un dels fragments que són per tothom.

JUST CLARÓS